

Dragoj sestri od
brata Ivana
kojemu je sve teže
na ovom svijetu

u Splitu, 21.5.1985.

PISMA TEOFILU

O PROPOVIJEDI NA GORI

krasac učenosti

Dragi Teofile,

Gora na koju se tog jutra uspeo Isus, sin stolara iz Nazareta, prislonivši uz kamen kutomjer i bradvu, bila je zapravo krtičnjak jamačno nešto viši od ostalih krtičnjaka u zemlji Naftalijevoj, neznatno brdašce

Prema sjeveru na sedam stadija iskrio se Kafarnaum, onaj Kafarnaum za koji će reći: Kafarnaume, Kafarnaume, sići ćeš do pakla i prahu sodomskom bit će lakše na Sudnji dan nego tebi

Prema sjeveru smeđ od crijepa, žut od žuta crijepa iskrio se Kafarnaum

prema sjeveroistoku Jordan i jordanski okoliš

a na istoku plamtjela je Bethsaida — modra točka, blistav grad

Na jugoistoku steralo se jezero Genezaretsko što ga neki zovu Malim morem — Galilejskim morem

Na jugu izvirao je po drugi put Jordan hrleći razmeđom

Galileje i Dekapolisa, Samarije i Dekapolisa,

Samarije i Pereje, Pereje i Judeje

Na jugozapadu, nit blizu nit daleko, nazirala se Magdala iza nje Arbela

Tiberijada

Kana

a na zapadu, sasma na zapadu, s onu stranu Galileje u Feniciji

Karmel, siva gora Karmel, na koju je nekoć Jahvin oganj pao

i prihvatio paljenicu — rasječena junca

što rasiječe ga Ilija Tišbijac iz Tišbe Gileadske

Puče galilejski!

Nisam se uspeo na ovo brdo ispravljati Zakon

Nisam ga došao ispravljati nego ispuniti, otcijepiti od smrti

u ime Oca nebeskog

nikog ne slijedeć osim Oca nebeskog, ničemu ne težeć izim nebesima

Puče galilejski!

Juda Alfejev, Isusov bratić, zakorači na to bliže uzvisini pružajući rubac

Isus uzima rubac, iz njegove ruke uzeo je malen, škrobom ukrućen rubac

sjeo na nj i nastavio:

Godišnja doba dolaze i prolaze

Blago onima koji čute godišnja doba

kako dolaze

kako prolaze

onima koji pale male krijesove

i onima koji vraćaju krijesove površini žara

Blago onima kojima nije do učenosti, kojima nije stalo

do kvasca učenosti

I oni se guraju, kotrljaju, gmižu, puze i skakuću

I oni se osvrću i obrću, obluci i šljunci

I oni stàre, smiju se i plaču poput svih živih, živi kamičci

no u usporedbi s ostalima njima neće ponestati oslonca,

a neće im ponestati oslonca jer oni ne žele znati,
oni žele biti za istim stolom s Abrahamom i Izakom,
oni žele piti vodu od koje se ne žedni
Puče galilejski!

Blago onima kojima nije do zapovijedanja nego do služenja,
kojima nije do blaga zemaljskog, do plaće zemaljske
Njihov će se otkupitelj pojaviti uskoro jašući na magaretu,
mladetu magaričinu
Blago njima!
Blago čistima, srcem, koji su kao inje, kao stablo
Blago čednima koji su tek klica onoga što će jednom postati
Ispred njih je širok put

Dragi Teofile,

Oko uzvisine skupilo se mnoštvo

Bolesnici

Patnici

Opsjednuti koji oponašaju i lude i razborite

Uzeti

Mjesečari koji mogu čekati

Gubavci koji ne traže odgovor

Blago onima koji ne traže odgovor — oni će dobiti odgovor,
tako im reče Isus: Spram sebe i spram drugih!

i još im reče: Ispričat ću vam priču:

Jedne noći u ožujku godine šeste kad mi je bilo dvanaest

ukazao mi se Eratosten, glavni predstojnik kraljevske knjižnice,

čuvar svitaka, jedini koji je izmjerio veličinu i opseg Zemlje

U to doba August smjenjuje Arhelaja, šalje ga u izgnanstvo u Galiju

Kvirin, legat Sirije, dolazi u Judeju da popiše Arhelajeva dobra

Ana, sin Setov, postaje veliki svećenik

I reče meni Eratosten, starac, najmudriji od svih Helena,

mudriji od Kalimaha, Hiparha, Aristarha iz Samosa,

reče mi Eratosten: Izgorjet će knjižnica u Serapeumu kao što je

izgorjela u kraljevskoj palači, izgorjet će svi svici i sve knjige,

ne piši knjige, propovijedaj ljudima

I reče meni Eratosten:

Iznad zgarišta jedne od knjižnica izgradit će Gospodin nisku zgradu,
okružiti je baruštinama i postaviti stražare da nitko ne uđe u tu nisku,
bezbojnu zgradu dok se ne navrše dani

I proći će sedam stotina devedeset i jedna godina i mlad će časnik,
uz pomoć Gospodinovu, rastjerati stražu i ući u zgradu

i vidjet će mlad časnik točno u težištu niske zgrade okrugao kovčeg
od šimširova drveta

I otvorit će mlad časnik kovčeg i naći će mlad časnik u kovčegu sat,
pješčani sat s probušenim dnom i poklopcem

I uzet će mlad časnik u ruke sat i sav će pijesak sata proći kroz

tijesan otvor iz prve u drugu polovicu

a iz druge polovice, u jedan hip, ispraznit će se pijesak po nogama
mladog časnika i niz noge mladog časnika na pod
I pomislit će mlad časnik: čemu služi ovaj sat, kakva je ovo ura
s probušenim dnom i poklopcem?

I sažalit će se na mladog časnika Gospodin

i poslat će Rafaela, iscjelitelja slijepog Tobije

i napustit će Rafael nebeski perivoj i spustit se na kovčeg

i uručit će Rafael mladom časniku poslanicu Gospodinovu

Evo poslanice Gospodinove:

Ima ih koji su vični u krpanju satova s probušenim dnom
i poklopcem

Ima ih koji su prvaci bez premca u tom nečasnom poslu

Mnogo je prvaka u tom nečasnom poslu

ali ti nemaš ništa s tim

Ti si zaslužio svoj dio baštine

Još malo odspavaj, još malo odrijemaj, a kad prepelica prhne,

kad na te navali propast, kad te zgrabi vihor,

razbij ovu uru, razbij je da se više ne može popraviti

Izbori pristup među one koji će se naći uza me

kad se budu vagale duše u dolini Ezdrelonskoj

Dragi Teofile,

Kao da sada gledam taj prizor, silan svijet u travi

Silan svijet leži u mekoj travi s jezerom na šezdeset lakata ispod

Rosna se izmaglica razišla, oblačeje nadvilo, a na brdašcu, izdvojen
od svijet, sjedi Isus i govori:

Blago pčelarima, blago priprostim pčelarima — skupljačima divljeg meda

Bit će pošteđeni i oni i pčele, blago ovčarima

Blago priprostim ovčarima koji trpe od mraza radi ispaše stada

Bit će pošteđeni i oni i stado, blago zidarima

Blago priprostim zidarima koji zidaju opekama, bit će pošteđeni i oni
i njihovi bedemi, blago užarima

Blago priprostim užarima, bit će pošteđeni i oni i njihova užad

Blago rudarima, blago priprostim rudarima, blago mornarima

Njihove su patnje poglaviti razlog za neposlušnost

Blago težacima

Blago težacima dok težače tvrdu brazdu — tvrd grob

Blago težacima dok tiješte goleme kace opojna mošta iz opojna grožđa,

dok tiješte gorko ulje iz gorkih maslina i njime pune uljne svjetiljke

Blago težacima, priprostim težacima razbarušenih brada, priprosto
težidbi

Blago bosonogim težacima odjevenim u kozje runo, u kostrijet

Blago težacima i težačkoj djeci u utrobama težakinja

Blago primaljama težakinjama

Blago roditeljama težakinjama u porođajnim mukama

Blago dojljama težakinjama koje su poput pelikana u pustinji
One probijaju svoje raskošne grudi da mlade nahrane krvlju
Blago težacima, stidljivim težacima koji lebde zrakom
kao da su im udovi prozirni, kao da su posvema bez njih
Neće im biti uskraćena milost popudbine
Bit će pozvani na gozbu Jaganjčevu
Prijatelji!
Mnogi će poslije mene doći i tumačiti
kako vi niste niti ste ikada bili ono što trebate biti
ali ja vam kažem: i bili ste i jeste, to je posve jasno
i još vam kažem: u svakom od vas tinja mladica koju neće požderat
ni rđa, ni moljci, prijatelji
Danomice sam sjedio pred kapijom carske riznice promatrajuć kako bacate
sitniš u carsku riznicu, izraelski šekel, pola šekela, četvrtinu šekela
Vjerujte mi na riječ!
I onaj koji tvrdi da je Rimljanin zato što mu zlatnik visi oko vrata,
stater ili polustater s imperatorovim likom
i onaj koji se potpisuje kao Grk poradi poreznih i inih olakšica
preobrazit će se u ono što jest, i on i svi njegovi preobrazit će se
u ono što jesu — u trsje Davidovo
Ništa se ne može zanijekati, ništa se ne može zatajiti
Približava se čas u kojem će rajsko sjeme pasti na goru Maslinsku
koja je nasuprot Jeruzalemu
i rascvjetat će se gora Maslinska, raskolit Jeruzalem
ne silom niti snagom nego žudnjom koja je ovaj dom utemeljila
Gotovo da ni sâm ne razumijem o čemu govorim

Dragi Teofile,
Ustao je i pružio ruku do visine očiju
Blago nedužnima!
Blago nedužnima koji se drže za vratove riđih konja
a slijede ih konji riđi, smeđi i bijeli
Blago nedužnima koji se drže za kičme mršavih mazgi, za kičme
što plamte poput suha pruća
Blago nedužnima koji jašu među mirtama, među mirtama što imaju
duboko korijenje
Sedamdeset i dva proroka stupit će pred njih i svi zakonodavci
i suci
i onaj Sudac — Poslužitelj na granici razdora i vjere, braćo
Čovjek prima svjetlost kroz tri prozora
Prvi je prozor: poredak svih stvari
Drugi je prozor: usud
Uđite u rijeku — živu vodu, uzvisite usud!
Treći je prozor mašta, sjena mašte
i u sjeni mašte mali hram
Braćo!

Meni je povjereno da vas čuvam i sačuvam
za vječnost i posvudnost
ali unaprijed vam kažem: neka se tome ne nada onaj
koji bude kriv zbog krvi
Unaprijed vam kažem: Bog je izuzeo takve iz žetve svoje
Imajte to na umu
i neka stariji služi mlađemu a mlađi starijemu
Mir s vama!

**O MARIJI, SMRTI MARIJINOJ
I MNOGIM KIŠAMA ŠTO SU OD TADA PALE**

Dragi Teofile,

Bio je petak, prvi petak nakon uštapa u mjesecu travnju
i sve su ceste u Judeji bile prekrivene injem
i nitko od nas još nije znao da ono što je stvoreno
ne može biti srušeno

ali On je znao, i prije i tada na Lubanjištu
i nagnuvši malko glavu reče:

Ženo, evo ti sina!

i meni reče: Evo ti majke!

i uto se razdrije Nebo,

odozgor dodolje i po sredini,

ne ovaj vidljiv prevjes što ga zovemo nebom.

nego ono Nebo — Nebo neba, košulja Boga, Teofile

U prvi mah svijet zgrnut na ovaj prizor bijaše zbunjen
i mnogi se htjedoše nagledati mučnine i užasa prizora
i mnogi od nazočnih povikahu: Uistinu, to ga Ilija zove!
i mnogi se smijahu govoreći: Ilija ga zove!

no poslije nekog vremena

smijeh im se osušio kao lončarsko brašno

i svi se, počevši od najgrlatijih, umiriše i razidoše

i mi se teška srca iz prikrajka izvukosmo

i razidosmo

a kad nastade večer

jedan od uglednijih vijećnika imenom Josip,

čovjek čestit i pravedan, pristupi Pilatu

i zaiska mrtvo tijelo

i dobi tijelo

i povi ga čistim platnom

i položi u grob izduben u stijeni

i dokotrlja velik kamen na grobna vrata

Primicala se ponoć

i Priprava se izmicala u ime subote

u kojoj nitko nije svetkovao, nitko počinio

a po suboti, o izlasku sunčevu, dođosmo

(i učenici i žene koje su ga ljubile)

i vidjesmo mladića u bijeloj haljini

i još jednog u blistavobijeloj haljini

i odmaknut kamen

i reče nam mladić u blistavoj haljini:

Njega tražite?

Nije ovdje!

Izišao vam je u susret!

I doista, opazismo povoj i ubruse gdje leže

a On se već ukazao dvojici dok su išli u selo

a potom svima skupa, oko devete ure, u Nikodemovu vrtu

i pruži dlan, tamo u vrtu, i reče: Djeco, imate li šta za prismok?

Nebo neba

i mi mu dadasmo komad pečene ribe
i Petar ga zapita, pokazujući prema meni: Gospodine, a što s ovim?
i On mu odgovori: Ti idi za mnom, on zna što mu je činiti!
i rasta se od nas
i bi uznesen

a ja, u onoliku čudu, jedva jedvice shvatih
da time prestaje nauk, počinje iskušenje
i bi tu Marija, Isusova majka
i od tog časa uzeh je sa sobom

Dragi Teofile,
Oprostismo se od Salome, moje majke
od Marije, sestre Lazarove
od Marije Jakovljeve
i u osvit sedamnaestog dana mjeseca svibnja
krenusmo za Kafarnaum,
za Galileju
Jeruzalem je ostao iza nas, brdo Sionsko i Ofelsko
a ispred nas, zrak se sâm od sebe dijelio ispred nas
i onaj hljepčić što smo ga ponijeli
i on se sâm od sebe dijelio i dijeleći se množio,
vječni kruh, Teofile
Hitali smo preko patuljastih polja vrijesa, zobi i konoplje
Zimzeleni čempres, kesten, jablan i jela pravili su nam sjenu
a kad god smo bili žedni iz palmina korijenja izbijala je voda
Niti sam štap upotrijebio, niti sam punio tikvice
Gledali smo kako rogači zriju pod grimiznomodrom krošnjom,
kako se pomlađuje trava, šušti trstika
Slutili smo da iznad svake rascvale vrleti
plašljiv kozorog upire pogled u nas
I mi smo upirali pogled pravo u podnevno sunce,
u dugu što nas je vodila bespućem do Kafarnauma,
to jest do Zebedejevih

Dragi Teofile,
Dočekalo nas je pravokutno dvorište
i svodovi i stupovi kako već slijedi
i lastavičja gnijezda ispod streha
i jelen s rojem planinskih osa između rogova
i bosonog vrtlar na kućnom pragu, Teofile
Pod smo istrli pepelom,
dotaknuli zidove svetim uljem,
obrisali prašinu s posteljā, s kovčegā,
s načavā u kojima se mijesi brašno
Smjestili smo stolce oko stola i uz peć
i ona je sjela i stala presti purpurnu pređu
za svečani zastor

a ja sam stavljao neke nevažne stvari tamo kamo spadaju
premda sam poneku stavio i kamo ne spada, uglavnom,
naše su se naravi dodirivale na jednostavan način
Ona bi se sagnula da mi napuni tanjur
a kada bih pojeo napunila bi ga opet
i opet

Posjećivali su nas:
Georgius, ljubitelj amajlija i njegov bratić Anselmo
i onaj što je na dlanovima nosio užareno ugljeglje
i onaj što je klesao kipove po njegovu uzoru
i Fortunat

i Ana
Posjećivali su nas:
Matej, koji je kasnije napisao knjigu o preminuću
i Nikodem
i Filip, vještak u razvezivanju čvorova
i onaj što mu oca ubi munja dok zumbul je cvao
i onaj koji je imao običaj govoriti:
Neka nas Bog sačuva od svake pomrčine

i Šimun, nadzornik
i mladi Marko ogrnut plaštom
Zaobilazili su nas i leopard i lisica
(Jednog sam leoparda ubio udarcem magareće čeljusti)
I mudrijaš ćuk nas je izbjegavao

Dragi Teofile,
Okolo kuće su rasle kruške, šljive, breskve,
bagrem i česmina

Grožđe se sjajilo u vinogradima,
pašnjaci su se sjajili,

livade mirisale na sijeno
U takvoj se je ljepoti bilo teško snaći
a ipak,

mladost nam se obnavljala kao orlu, Teofile
Prolazile su jeseni i zime, ljeta i proljeća,
a jedne noći, na moju prepast,
pod prozorom se ukaza Mihovil rekavši
da ga je Krist poslao i da će Duh Utješitelj
okupiti svu braću raspršenu po svijetu uz odar Marijin
Bio je kolovoz, kočoperni kolovoz

Anđeli-svirači unesoše mrtvački kovčeg iznad Kafarnauma
a mi se zaklesmo u svod nebeski, o Bože, kako plamti
svod nebeski, reče Šimun, i na to se razidosmo
Jedan je otišao na Istok, drugi na Zapad,
Andriju su dopali sjeverni krajevi,
a mene je privlačio Jug kao leptiricu svjetlo

Dragi Teofile,
Od tada mnoge su kiše pale
Mnogi su mrazovi uništili mnoge okućnice
Mnogi su vjetrovi razgradili mnoge nastambe pokraj Nila
Mnoga su vrela presahnula, stabla usahnula
Mnogu su njivu udružili s ljujkom u gustu šikaru
Osvrćem se u krajeve pamćenja promatrajuć svoje bivše dane
Možda sve to nije istinito!
Možda je sve to istinito!
Sjećam se Gestasa, sina cara Tiberija i grčke robinje
Sjećam se Dymasa kojemu je duša izišla iz ustiju
u obliku sitnih veriga
Sjećam se i onog, makar nerado, kojeg Filon
groznom lakoćom naziva: exactor mortis
i onog, makar nerado, koji je bez ikakve grižnje
uzviknuo: Samo hrabro i veselo naprijed!
Sjećam se onog što je svoja težačka ramena podmetnuo
pod tuđi teret
i onog što je vazmeni kalež sakrio pod halju i odnio
u Kir — Moab
Sjećam se raskrižja ceste iz Jope i ceste iz Bethela
i gavrana što mi je svakog jutra donosio polovicu kruha
Sjećam se Petrova samovoljna tumačenja da neću umrijeti
jer da je On rekao da neću umrijeti
a On nije rekao da neću umrijeti nego: Što se to tebe tiče!
a to nije isto
Sjećam se vlastitih misli i vlastitih čuvstava, ja, Ivan,
brat vaš i suzajedničar
Vlastitim ušima osluškujem ruševno kamenje znajuć
da se ne mogu vratiti njemu dok ne uđem u sebe
Trebam savladati svijet
Biti onaj koji jesi

Dragi Teofile,
Prvo se ubio Juda
pa Pilat, iz žalosti za prokuratorstvom
a onda su ustali neki iz sinagoge Libertinaca
i kamenovali Stjepana
pa je umro Tiberije, car
pa Kaligula, car
pa su ubili Jakova, starijeg mi brata
pa su odrubili glavu onom samotniku iz Cezareje
čije su oči ozdravile ispod križa na Golgoti
pa je umro Klaudije, car
pa su ubili Jakova mlađeg
pa Petra

pa Pavla
Prvoga strmoglaviše
drugoga razapeše naglavce
a trećem odrubiše glavu
pa je umro Neron, car
pa Galba, car
pa Oton, car
pa Vespazijan, car
pa Tit, car
pa su ubili Andriju
pa Marka
pa Mateja
pa su ubili Luku
pa Matiju
pa Bartolomeja
pa su ubili Filipa u Skitiji,
Šimuna u Perziji
pa su ubili Judu Tadeja
a Toma se skrasio kod kralja Gondofora
pokazujući svakom svoju desnu šaku
zauvijek crvenu od Isusove krvi

Dragi Teofile,
Onomad mi je pričao Apolonije iz Tijane
kako je šetajući Artemidinim perivojem
16. rujna 96. u hramu efeškom
odjednom zastao kao usred riječi
ugledavši, isprva neoštro
a potom posve oštro
uski nož u prsima Domicijana
I zaista, u taj čas,
tako mi reče Apolonije iz Tijane,
bî ubijen Titus Flavius Domitianus,
onaj isti koji me je dvaput pokušao ubiti
Otrov mu se pretvorio u zmiju
Ulje mu se ohladilo čim ga baciše u Tiber
Umro je, dakle, i Tit Flavije,
koji me je zatočio
Umro je i Nerva,
car koji me je oslobodio
i zacario se Trajan
a meni još nije do umiranja
Moram postati
i ostati
svjedokom

PISMA IZ EFEZA

I
Dragi Teofile,

Prošla je trideset i jedna godina od one srpanjske noći
pod krovom Petronija, stotnika u Sihemu samarijskom
ali moram priznati da nije prošao ni jedan jedini dan
a da pred očima nisam imao onaj prizor
kad si uspravivši tijelo povikao iza glasa:

Nitko sebi ne živi!

Nitko sebi ne umire!

Sve što se događa nekom događa se svakom!

O, kako je to bilo davno

Petronije je slavio rođenje prvorođenca,

dobri i razumni Petronije,

a mi smo razgovarali o Stefatonu, spužvonoši

o Longinu,

Klaudiji Prokuli

VITA MUTATUR, NON FINITUR

Točno je rekla Klaudija Prokula, žena Pilatova

Za kamenje što se kotrlja s visokih planina ocean je vječnost

Može li se ijedna planina oduprijeti tom trošenju?

Dragi Teofile,

Još me posjećuju ribnjaci puni oštra mirisa našeg djetinjstva,
pijetli, plamičci s kojima smo doista srasli, još me posjećuju kućice
ukrašene gorućom kupinom, grančicama palmi, borovnicā, ružā, posjećuju
me zaprege, mrazovi, popločana dvorišta u kojima se častio spomen
Što je to?

Prezir prema trajnosti?

Odustajanje?

Vrh straha?

Sjećaš li se one priče o dorskom stupu, Teofile, kako je u početku

bio drven čime je grčka duša izražavala prezir prema trajnosti

pa kako je kasnije, iz straha, zamijenjen kamenim

a potom, još kasnije, kitnjastim simbolima nevelika značaja

Pitam se:

Nije li malo čudno s obzirom na moju dugovječnost

da i danas pamtim takva upozorenja

i što se time postiže, tim ganućem, što se dokazuje i kome

Tonem u san, a u snu

ponovno se vraćam u onaj pust gradić, Sihem samarijski

u one križne aleje što nam nisu značile isto

Naprotiv

Istu smo činjenicu otkrivali iz različitih pravaca

Ja sam krenuo za Jeruzalem a ti prema Arhelaidi

i tu ti se zametnuo trag

Ribar je priprost čovjek

Odvezuje barku

Napušta zaton

Vraća se u zaton

Vezuje barku

Peče ga sunce — vatrena lopta bez duše, ispire tmina

Čemu to?

Je li ribar ženik, zaručnik, žrtva?

Je li ribar ufanje, uzduh?

Je li ribar knez, oružar, dvorska luda mora Tiberijadskog?

Ne znam!

Bio sam jedan od njih i sad sam jedan od njih

I sad se promatram s takvom radoznalošću kao da promatram

ribara — lútka, ružičastih ušesa, keramičke kože

I sad se dotičem s tolikim oprezom

kao da dotičem riblju škrljut, oštrance algi, Teofile

Ne umnožavam drahme, didrahme, sitne sestercije

Ne ograđujem vrtove, ne obrađujem voćnjake

Pišem

Prepisujem prošlost a katkad i sadašnjost

kao što vjetar prepisuje što želi,

pušući gdje želi

Iznad kostiju ovna predvodnika

Iznad puteljaka od ugljenaste prašine

Iznad i ispod ugljenaste prašine

Iznad i ispod

I uz legendarni zid

Dragi Teofile,

Ne bih te želio zbuniti nekom nevažnom natuknicom

iako nemam prava da se od nje branim

Uistinu, bio je lutalac, skitnica,

najveća skitnica koju je ovaj svijet ikad vidio

Lutali smo iz grada u grad, iz sela u selo, s gore na goru

Gore su bile njegove postaje

Gora iskušenja

Gora otkupljenja

Gora preobraženja

Gora smrti

S njim smo prošli Galileju, Pereju, Judeju, Idumeju,

Samariju, Feniciju, Siriju, četverovlasništvo Filipovo

Obišli smo Kafarnaum, Korozain, Bethsaidu, Betfage,

Magdalu, Kanu, Tiberijadu, Tir, Sidon, Jerihon,

Nain na brijegu, Nazaret, Emaus, Jeruzalem

Rano u zoru, još za mraka

ustali bismo i išli samotnim krajolicima

putnici bez prtljage, puki siromasi:

Šimun, zvani Petar, sin Jonin

Andrija, brat njegov

Ja, Ivan Zebedejev i brat mi Jakov

Filip iz Bethsaide

Natanael iz Kane Galilejske, zvani Bartolomej, sin Tolmajej

Toma, zvani Didim

Matej ili Levi, bivši carinik u službi Rimljana

Jakov Alfejev, zvani Jakov mlađi i brat mu Juda, zvani Tadej,

bratići Isusovi

Šimun Zelot, zvani Kanaanac ili Revnitelj

i onaj jadnik Juda Iskariotski, sin Šimunov

Lutali smo obroncima prekrivenim žukom, uz izvore, preko bezvodnih

mjesta, a čim bi se uvečerilo Bog bi nas pozvao pod prvu strehu,

uz prvi studenac, prostro bi nam granje

i mi bismo legli, umorni od hoda,

na to Božje granje

Vrapci nebeski

Isus je samo jednom plakao

ne za Lazarom, Marijinim bratom, već zbog njezine sumnje
Isus je samo jednom pisao i umah je izbrisao to što je pisao

Isus se samo jednom prepustio srditosti pod provalom srditosti
na stari savez, kuću Mamonovu

i nipošto ga ne smijemo uspoređivati

s onim lukavcima — slugama cilja, s onim hvastavcima koji na nas
tovare nekorisno breme, Teofile

Kunem se

Vidio sam kako iz grobnica uskrisuju mrtvi, ustaju kljasti, trče hromi

Vidio sam kako proglédaju slijepi, čuju gluhi, ozdravljaju nemoćni

Vidio sam kako se smiruju ognjice, prestaju krvarenja

Vidio sam kako čisti od zlih misli, od gube, mucanja, bludništva,

padavice, prijevare, mjesečarenja

Vidio sam kako čisti od izmorenosti, preljuba, psovke, površnosti,

kako čisti od razuzdanosti, uznositosti, bezumlja

Vidio sam kako umnožava kruhove i ribe, kako mijesi znojna tijela-
nebesko blato

Vidio sam kako riječju puni ribarske mreže, kako postaje svjetlost
na Golanu, kako hoda po vodi

Čuo sam ga govoriti u prisposodobama o kukolju, zrnu gorušičinom,
kvascu, oproštenju uvreda, o djeci

Čuo sam kako je Petru rekao: Sidi, slobodno sidi!

i na to je Petar sišao s lađe na uzburkano more

a mi smo veslali za njim uz golem trud

i Isus vidjevši naš trud zapovijedi moru:

Umiri se!

i more se umiri

i zavlada tišina kao u poljima ječma

sve dok pokus nije bio gotov

Dragi Teofile,

Dok smo izlazili iz hrama reče mu jedan, ne sjećam se koji:

Učitelju, gledaj, kakva li kamenja, kakva li zdanja!

a On reče, ne osvrćući se:

Ni kamen na kamenu neće ostati nerazvaljen, sve će se srušiti!

i uputi se preko Hinomske ravnice, Teofile

Bio sam svjedokom potresa što je uzdrmao Jeruzalem, a nešto poslije

vidjeh Tita, Vespazijanova sina, kako stiže podno ziđa, u kolovozu

sedamdesete spaljuje hram, u rujnu zauzima grad

već opustošen požarom

To je to!

Zlatna kopča, termitnjak, tanjurić prepun sluzi, leptir od sluzi,

peteljka, pramen, ogrizak kruške, dio su istog čuda, biljeg

na istom štitu, najdraži Teofile

Procesije protiv kuge odmiču cestom, konji ržu za ženama,

a one, te žene, uh, te žene, Ivana — žena pristava Huze,

Marija iz Magdale, Saloma — moja majka,

te su ga žene zaista ljubile

O, Bože!

U trenucima utučenosti pada mi na um da sam sâm,

sâm kao krčag, posljednji od posljednjih

Ustajem

Prilazim prozoru

Obazirem se

O, Bože, kakva pustoš!

I zdesna i slijeva u me bulji pustoš,

urasta u obraze, u grudi

Evo, tu su grudi a tu obraz, duhovni i tjelesni obraz

Evo obraza!

Evo nedoumice!

Ovo je soba nedoumice puna stolica, jednako šupljih,

jednako pripravnih da se prepuste sjedenju

Evo stolica!

Evo stolova!

Ovo je soba stolova

na kojima se uglavnom brojio novac, plaćala odanost

Evo jeseni!

Ovo je soba jeseni!

Evo, u kutu sobe čuči jesen, rubovi jeseni, mrak

Evo mraka!

Evo, u dubini sobe, u mraku, nestaje moj narod, obrti očeva

Možda ti očevi nisu smjeli imati djecu

Možda nisu trebali uzgojiti sav taj nevoljni naraštaj, Teofile

Lanjske godine pred Božić spazio sam neka posve nestvarna svjetla oko rijeke Halis u Kapadociji, a o Uskrsu, premda je bilo toliko hladno da su mrznuli prsti, iznovice sam sastavio jednu odavna rastavljenju skupocjenu ogrlicu, ulančio je u lanac i što?

Ljudi više ne razlikuju ogrlicu od lanca za ogrlicu, kalež od postolja za kalež, moćnik od čestice križa spremljene u moćnik

Ne kažem, valjda je to neophodno, vjerojatno tako treba biti, ali što mi imamo od toga što ti imaš od toga?

VI

Dragi Teofile,
Doista, što ti imaš od toga, recimo od onog poslijepodneva muke Gospodinove Ptice su se razbježale, podvikivanja zamuknula, mulj i čađ prekriše Golgotu I tada pravedni Bog odluči vratiti radost u narod I pustinja postadoše livade, i grozdovi otežase i vrati se radost u narod Bog se ogolio pred narodom, a njegov Sin vičan patnji, On, kojega za naše grijehе okrivije i razapeše među zločincima On, odbačen od sviju, ponovno bijaše spreman svakog od njih nasititi, najvećma one osamljene i nezbrinute, ali nitko nije mario za taj kruh, nitko se nije posramio i pocrvenjeo, nitko mu nije vjerovao da će umjesto koprive rasti čempresi i bilo je kao za Noinih dana ili uzmimo, na priliku, onaj dan, onaj sunčan i plodonosan dan uzašaća Gospodinovog U lipnju 38. pričao mi je Nikodem kako se razmilješe po Judeji govoreći: Bog kraljuje! Od mlada do mlada, od subote do subote skupljali su narod govoreći: Bog kraljuje! no mnogi ih nisu u potpunosti shvatili a i oni koji su shvatili bijahu poput ovaca i naravno, jadao se Nikodem, sa svih strana navališe uhode i prokazaše nas zakonoznancima i ustadoše zakonoznanci, rimski i jeruzalemski, i pohvataše našu braću Prohora, Nikanora, Timoteja, i neke pridošlice koje su nas slijedile iz sela judejskih i galilejskih i osudiše svakog petog, oko osamdeset ljudi, na smrt a ostale raspršiše u Siriju, Liciju, Ciliciju, u Miziju, Bitiniju, Pamfiliju, na Cipar, na Maltu, Teofile Zbrojimo sad sve razloge, i moje i tvoje, moje starješinstvo, tvoja podozrenja, obitelj i upitajmo se kao ljudi: Što ti imaš, zapravo, s ovim i zašto ti ne bi pomislio: Što će mi ovo pismo iz kojeg može poteći krv u kući mojoj? Što će mi ovaj iskaz koji moram strogo i s pažnjom čuvati, kojeg ne smijem baciti a ni pokazati neprijatelju? Da budem iskren? Svi smo izišavši iz utrobe udahnuli isti uzduh a Stvoritelj je odlučio

da jednima pripadne jedno, drugima drugo,
da jedni postanu strašila u poljima lubenica
a drugi uzori i obnovitelji

Dragi Teofile,

U svakom slučaju upozoravam te:

Ti nisi ni Gaius Plinius Secundus, ni Josephus Flavius

Zato otvori oči svoje, uši svoje i pazi

Ova je knjiga sudbina od koje ne možeš očekivati dobra

Budi prema njoj kao onaj koji uglašava zrcalo!

VII

Rahela umire

Rahela, moja domaćica, moja sestra, moj prijatelj

Topi se poput svijeće, uvlači u sebe,

u unutarnju pravilnost za koju nema lijeka

Rahela umire,

a ja ležim napola zgrčen, napola ispružen i sa stanovitom nelagodnom razmišljam o tome kako bih negdje drugdje, kao da postoji drugdje, učas prebrodio krivnju, mimoišao tjeskobu, zapuštenost

Kako je to ružno, kako potiče rascijep, ponore rascijepa, raskol

Rahela umire,

a ja se ćutim odgovornim za sve one tajnovite sile s kojima sam vazda šurovao, evo ih, već se naziru njihove oštre kao od kremenjača: trojstvo, istina, red, iskra začeca, bljesak, evo ga, spušta se odozgor, iz jutarnjeg i večernjeg rumenila, onaj neumoljivi bljesak i njegov susjed — bol

Rahela umire,

a mene više nego ikad razdiru negdašnje nevolje, opsjedaju tvrđave, kosturnice, gradovi, prije i poslije Patmosa: Milet, Kafarnaum, Emaus, Jopa, Laodiceja, oh, ta Laodiceja

S juga prema sjeveru šetao sam ulicama Laodiceje slušajući svoje tijelo, ja, najhladniji od svih smrtnih, slušao sam svoje staračko, omlohavljeno tijelo, slušao sam svoju dušu poput one ptice u Atharva Vedi koja čuči na grani slušajući jednostavnu melodiju svoje duše

Valjda me shvaćaš, Teofile

Meni je 98, skoro 99, i premda to nije bolest nije ni zdravlje

Ne spavam, trošim noći raspravljajući sâm sa sobom svaku činjenicu, svaku preobrazbu, a čim zarudi zora, čim prva sunčeva zraka padne na krevet, uspravljam se sumnjajući u sve:

i da ljudsko može prijeći u nad-ljudsko, da je smrt kazna, da je Nebo rastavljeno od Zemlje, da je nagrada Zemlje i da smo u stanju, ovakvi kakvi smo, nositi teret iskušenja

Da, Teofile

Bez imalo grižnje prigovaram svemu: I ličinki koja puzi uz bršljan

(To je, dakle, taj crv koji nagriza bršljan da bi mi napakostio)

i kiši koja je stala poslije dva sata neprestanog padanja

(To je, dakle, ta kiša koja ni rubac oko glave ne može nakvasiti)

Prigovaram Suncu koje zalazi neprimjetno a odveć brzo, i Suncu

i kukuruznoj svili koja ne rastapa kamen, i žudnjama koje nisu ništa drugo nego nasumce poredani komadići zvijezda

Dragi Teofile,

Jutros kad sam ustajao uzeo sam u ruke šiškarku

i tad mi se ukazala ona magična sveza između tog češera što sličići na gnijezdo a nije gnijezdo i mojih prstiju

Što je to?

Je li to Šeol, izvor sjene i tame, gdje mrtvi ne slave Boga ili je to izvjesnost silovitija od najsilovitijih izvjesnosti, je li to razlog za sućut i dobročinstvo ili pak zakon, krhki a neraskidivi zakon za koji Rahela kaže da je dobar, da je toliko dobar da bi se svaka i najbestidnija varalica na mojemu mjestu zahvalila Gospodinu što je, barem do danas, nije provjeravao kao neke druge
Pa da!

Svi koji su bili sa mnom zaglavili su na strašan način:

Moj brat Jakov, u Jeruzalemu

Marko, u Aleksandriji

Matej, u Etiopiji

Njihove su smrti dolazile jednako pravilno kao što dolaze mećave

Šimuna prepiliše pilom u Edessi, Bartolomeja odraše u Armeniji

Čujem hropac njihovih umiranja, Teofile

Oči mi se gase ali moj sluh je tisuću puta istančaniji nego ikad

Čujem škripanje zamki, rebara, pucketanje kose na jastuku

Čujem muziku uzā, samicā, korak uzničara

Čujem lepet krila lastavica u Salamini, smijeh u Kani, Teofile

Rahela umire,

a ja sjedim za onim istim stolom za kojim je nekad sjedio Pavao

pišući poslanice Korinćanima, Filipljanima, Galaćanima

Rahela umire,

a ja sjedim za njegovim stolom promatrajući dlanove,

pribor za pisanje, tintarnicu, pero

S izuzetnom pažnjom stišćem u ruci pero kao da je baš u njemu,

u tom guščjem peru, onaj sićušni most od mojeg pisanja

do nečijeg čitanja, Teofile

Pišem i preda mnom se prostiru riječi, crne, nespretno riječi

na bijeloj podlozi: klupko, krčag, prijekor

U svakom trenutku mogu napisati što hoću, recimo: Smrt je riječ

ili

Čovjek je iznad svega stvorenoga, bliži Bogu nego stvorenome

ili

Pomirilište — sušilište, trbuh — utroba, hrpe — dronjci

ili

Podrediti, prepustiti, zadužiti, poslužiti, pridružiti

Mogu napisati: tu sam, postojim

ili

Jedan ogromni, sivi jastreb kruži nad Efezom

Mogu napisati:

Ogromni, sivi škanjac kruži nad Efezom

no ja se ne uginjem tom škanjcu

Ja sjedim naslonjen na vruć zid i razmišljam

jesu li djetinjstvo i mladost, zrelost i starost

samo postaje u mučnim pohodima prema idealnoj ravnoteži

ili je već Adam, naš praotac, i za se i za nas oivičilo prostor

Jedva čujno, iza mojih leđa, Rahela pjeva

»Starac ljubi djevojčicu«

i taj pjev, makar meni, znači da je uza me isto onoliko koliko

i ja uz nju, a to opet znači da me moje srce nije iznevjerilo

Dragi Teofile,

Moje me srce ne optužuje a dok me moje srce ne optuži

nitko me ne smije optužiti

Ljubav?

Je li to ona ničim neobjašnjiva čarolija

u šalici, u posudi, na stolu, na krovu, u oluku?

Je li to onaj skup kapi što teče, skače, grgoće, klizi, prska i blista?

Je li to onaj pepeljasti grumen,

ono nedostupno u svačijem iskustvu, uzdignuću i padu?

Je li to ona sprega zahvalnosti i dobrohotnosti kojom nas je Bog obdario?

Je li to Bogodokaz, nevidljiv i neistraživ, kojeg je moj otac, aramejski seljak, sadio a njegov otac čuvao i obogaćivao za nj u starim svetištima?

Ljubav?

Je li to onaj cvijet ivančice, onaj drozd-raznopojac u potrazi za kukcima?

Je li to ono čudo, ona punina što nosi našu baklju kroz brige i potištenost?

Je li to ona suzdržljivost, ustrajnost, gordost?

Je li to ona strogost u našem rublju, u mesu, u goloj dasci?

Ljubav?

Je li to ona šaka zemlje koju možemo usitniti, propustiti kroz prste, omirisati?

Je li to onaj stožer bremenit nježnošću i sabranošću?

Je li to naša prisebnost i naša tankočutnost, naš udah i naš izdah, ovdje i sada?

Ljubav?

Je li to ono što prodire u nas kroz naše oči i uši?

Je li to nju možemo napipati na zapešćima, na vratu?

Je li to ona urašćuje u naše bivstvo?

Je li to njezine blistave ruke navlače neraspadljivost na našu raspadljivost, besmrtnost na smrtnost?

Je li se to ona uvrježuje i utemeljuje u stabljici dok bubri u korijen i grane?

Jesmo li po njoj ono što jesmo dok skačemo u vodu koja nas prima kao što prima šljunak?

Jesmo li po njoj ono što jesmo dok vezujemo vezice na obući?

Da, Teofile!

To je ona okomita crta o koju se valovi lome a vršci valića savijaju u vir, to je taj vir u kojem se virovi sažimlju

I muke i nade u njoj se sažimlju, uistinu

Bez imalo muke a s golemom nadom pricijepio sam sebe na sveopću maslinu

Niz podbradak mi curi sve rjeđa slina

Dragi Teofile,

U ožujku smo zakopali Rahelu u tvrdu ožujsku zemlju

a već u travnju navališe odasvud neki smutljivci

Najranije u svanuće skupe se ispod strehe i tu žagore, mrmore, čujem ih, čujem njihova mucanja, dogovaranja, šušur i pokušavam ih razlikovati, siromaha od bogataša, bogataša od lakrdijaša, a kad mi sve to dosadi užiknem:

Dosta, ne žagorite!

no oni nastavljaju, te drvosječe koje mrze svaku šumu, nastavljaju žagoriti, prepirati se, bučiti toliko glasno

da po drugi put uzviknem: Slušajte, ljudi, vi odložite oružje a ja ću podići zasun, jeste li razumjeli?

a oni kažu: Nismo!

a ja kažem: Kako to da niste?

a oni kažu: Nismo naoružani!

i još se zakunu u Boga da nisu naoružani

a ja kažem: Zaklinjete se u Boga, u kojeg Boga, u čijeg Boga?

a oni se na to zakunu u Spasitelja znajući da se o Spasitelja neću oglušiti

i zaista, tad ih pozovem: Uđite u kuću, uđite, slobodno uđite!

i oni uđu u kuću

i ja ih smjestim u jedan kut a sâm sjednem u drugi

pazeći da je preda mnom prazan prostor

Dragi Teofile,

Najčešće iznesem smokve i kažem: dobre su veoma dobre

a loše toliko loše da nisu za jelo, izvolite, proberite ih

Tako im kažem: proberite ih, i brzo dodam: Molim vas, što vidite pod prozorom?

a oni kažu: Pod prozorom?

Tamo je nekakav vrč!

Ne, to nije nikakav vrč, ja kažem, to je pehar pun najboljeg vina koje sam jutros utočio po savjetu anđela Gospodnjeg koji mi reče: Uzmi pehar i napoji njime goste koje ću ti poslati!

i još mi reče anđeo Gospodnji: U početku neće htjeti piti iz pehara govoreći: Nama je zabranjeno piti!

ili: Mi ne pijemo vina jer nam je otac naš naredio »Ne pijte vina«

ali ti im reci: Morate piti, ovo je pehar koji već opi cijeli svijet!

i pit će

Dragi Teofile,

Kao što sam zaključuješ prvo im kažem: Ovo je pehar koji već opi cijeli svijet!

a zatim, zureći u njihova tanka, stisnuta usta: Jedite, samo jedite, ovdje vas neće tražiti!

na što se oni ohrabre i navale na smokve, i dobre i loše, a između dvaju zalogaja postavljali su pitanja s tolikim žarom kao da pale kukolj, pitali su je li to točno da sam s pljačkašima, s trovačima, s prostacima živio, za vodu plaćao, je li to točno da sam nekom Feničaninu, Sosipateru ili Terciju, jaspis prodavao i da su srebrari efeški ustali na nas da zašтите ugled Artemide efeške, je li to istina, pitali su, da je dijete Isus ulazeći u Egipat srušilo 365 idola i da se poradi toga obratio upravitelj Hermopolisa Afrodizije, je li to istina da prašina s njegovih sandala leži kod mene u predsoblju a vijenac kralja judejskog na polici, u kuhinji, je li to moguće, pitali su, da tezulje posljednjeg dana koriste samo najčvršće i najčišće utege i da na tim tezuljama svatko treba izvagati svoju nepotrošenu tajnu, je li to moguće da svatko ima u sebi vučji brlog te ako je moguće je li se užetom ili molitvom silazi u taj brlog, je li to istina, pitali su da u prokuratorovoj tamnici, u Cezareji, plamti 70 zubalja, a da je plamen tih zubalja hladniji od ohlađene lave, je li to točno da ARS BENE MORIENDI i SENESCO SED AMO znači isto i da to isto znači i onaj stih:

Više se neću obazirati na tračku djevojku

Je li moguće, upitaše me ti nevoljnici s obala Mrtvog mora, iz malih oaza u pustinji, je li moguće da ste vi uistinu

Ivan Zebedejev, sin Salome, Gospodinov apostol,

a ja im odgovorim: čini se da je moguće i nastavim pričati po vlastitoj volji o Rimu i Egiptu, o Titu, o Nervi, o Trajanovim legijama, kako su zaposjele Efez, te kako su neki vrhovnici tih istih legija postupali sa mnom

Dragi Teofile,

Sve im ja ispriopovjedim, sve o tim vrhovnicima, i o Raheli koja me je njegovala na nagovor Pavla, gojenca našeg i o ben Akibi koji mi je čitao prva poglavlja iz svoje knjige, sve im to ispriopovjedim, mimo njihovih pitanja, a onda ih opomenem: Budite razumni!

Ne očekujte od mene ono što vam ne mogu dati, što se ne može dati, ne čudite se i ne opterećujte se time

Ja vam kažem: Vaša je znatiželja za svaku pohvalu ali nitko neće poravnati planine, skratiti doline u vaše ime, nitko neće izdvojiti one koji su protiv vas, vi ih morate izdvojiti sami, shvaćate li, srebrari moji?

Tako im kažem, srebrari moji, no njih izdade strpljenje pa povikaše kao jedan: Mi nismo srebrari!

Niste srebrari, ja kažem, a što ste, draguljari, popravljajući pukotina?

Ni to?

Baš mi je žao što ističe vrijeme priče!

Dragi Teofile,

Star sam ali ne toliko koliko oni misle da jesam

O, svi ti ONI koji postostručuju ljubaznost ne bi li nas i time obmanuli, sve ih ja jednako prihvaćam i jednako ispraćam kad se

ispuni vrijeme, sve ih ja jednako dovedem do trijema, svima jednako rastumačim put i onako usput kažem: Kopajte unutar ograde, u dubinu, nek izvan ograde kopaju drugi! ili: Svaka se žeravica rasplamsa metnemo li ozgor nešto pruća! i nasmijem se i uđem u kuću mrmljajući: Šupljoglavci, pasji sinovi, od ovoga se nikad nećete oporaviti! i ponovno se nasmijem kao u najsretnijim danima

Dragi Teofile,

Spuštao se sumrak i neki pjegavi, modroplavi netopiri ulijetali su i izlijetali iz sobe, a ja sam sjedio prsima pritiskujući stol, prsi su mi bile prikovane za stol a pogled uperen u tavanicu, u uzdužne i poprečne grede tavanice i u crninu između greda

i moj se otac uto odlijepio od greda

i bez ikakve samilosti rekao:

Ivane, Ivane, niti si zbunio Filistejce,

niti si sačuvao dostojanstvo pred očevidnim neprijateljem

Bog se srdi na tebe!

Guraš se naprijed klikćući: još, još, još, kao da si na trkalištu,

siliš se, rasipaš snage, upropaštavaš trud, i svoj i moj, svoju dobrotu i privrženost

Dragi Teofile,

Tako je govorio Šimun, zvani Zebedej, ugaoni kamen Zebedejevih

a iza njegovih leđa, izvirujući iz crnine, mrštila se Mirjam,

ona Mirjam, ruža Kafarnauma, koja nije stigla ocvasti

O, Mirjam!

Gledaš me kako sjedim tužniji od ikog u ovoj zemlji

i mrštiš se na me, na moju golotinju i šapćeš:

Je li to Ivan, taj za stolom, sâm i gol?

Uistinu, sâm sam i gol sam i na svašta mislim,

Ijubljena Mirjam, na zlo koje se uspelo konjima do uzda

i preko uzda, na udovičin novčić, lončarevu njivu

O, Šimune!

Nije mene strah onih koji ne razumiju prisposobu o svjetiljci i da dažd pada i pravednima i nepravednima, nije mene strah tih koji zatajiše u svakoj vrlini, strah me je samoga sebe i svoje samoće, strah me je nas koji smo se okružili samoćom i hladnoćom, nerazorivošću i čistoćom, Šimune, ne zazirem ja od nebrižljivih i razmetljivih, zazirem od brižljivih koji razdvajajući žito od pljeve prosipaju žito, plašim se opreznih, plahih i plašljivih koji prosipaju život u strahu od napasti, strah me je smjernih i revnih koji se rvu s gavranom, s bijelim kosom, u strahu da ih tko ne zavede, bojim se progonjenih, uhićenih i zatočenih jer će oni, prije ili poslije, progoniti, bojim se njihovih osveta da ne postanu temeljac budućih osveta i njihovih patnji da ne postanu prsten s kojim će se svi vjenčavati, Šimune, ne grozim se ja gramzivih i podmitljivih, ja se grozim one tobože nepodmitljive braće koja govore da su đavolova kliješta za nekog drugog i da je samo naš jarbol od bisera, grozim se tih koji ne shvaćaju da đavo kuša svakog ponaosob i da su svi jarboli od bisera, pa i onaj s naše lađe, dok mrav ih ne nađe, oče moj, nisam ni lažac, ni razbojnik, ni čovjekomrzac, ni tlačitelj,

ali nisam ni onaj što sam nekad bio,
nisam ni sjena onog što sam nekad bio
Dragi Teofile,

U tebe se ne mogu pouzdati, reče Šimun, i učini pokret prema gore, i on i ona učiniše pokret prema gore i uroniše u crninu između greda, u crnu kupelj što ih primi uz reski šum, tak, tak, tak, Teofile, dok su se moj otac i Mirjam spajali s crninom netko je, čini se, pokucao na vanjski dovratnik i ja se okrenuh da ukorim toga što kuca na dovratnik i upravo u tom okretu osjetih vruć ubod kroz lijevo rame i ispod jabučje kosti i padoh

kao što pelud pada s mrtvih stabala

Dragi Teofile,
 Odjednom je došla noć
 a s njom i male larve, kolutići suha šiblja
 i mrve pijeska
 i paprat, šûm paprati
 Gusta noć je ušla kroz prozor
 i Večernjača, kći noći — koštica neba
 i sve druge koštice i groždice i ljuske neba
 i svi uzlovi i jarmovi, i onaj nakovanj što ga Mjesecom zovu
 O, Teofile
 Nikad nisam volio svoje tijelo ali te noći to i nije bilo tijelo
 To je bio glib
 Vidio sam: posvuda glib, a u glibu: sjemenje, cvjetovi, plodovi,
 šumovita brda, rebrasti pašnjaci, škninje krcate makom
 Vidio sam ih: krtice, koje nekad davno iskopavah u Arimateji,
 stube pod kojima sam sjedio, trinaestogodišnjak pod stubama
 u Kafarnaumu, svinje mu se motaju oko nogu netom izišle iz svinjskih
 jama, vidim te svinje i sve ono što dječak — trinaestogodišnjak vidi:
 otkose, mreže, čičke, napuhana jedra, jezero Genezaretsko
Bog zna zašto me muči, Teofile, On sve zna
 I zašto cvrčak šara tavanicom, i zašto me boli truplo, stopala, pesti,
 On sve zna i na sve nas upozorava, na vrlet po kojoj se spuštamo
 sve niže i niže, i na smrdljivo blato, na pijetle, goniče deva,
 polja hmelja
a o nama ovisi, isključivo o nama ovisi,
hoćemo li u svemu tome prepoznati stvarnost ili izmišljotinu
 Dragi Teofile,
 Noć je najčešće odmor za neuka čovjeka, za onog koji živi
 tamo gdje je rođen, koji ne obilazi sumnjive nastambe,
 skrovišta gubavih
 Za nj je svaka noć predah od onog što je započeo
 i što kani okončati, za nj DA ali NE i za mene
 Zamisli ovakvu pozornicu, prijatelju
 Ležim prikrpljen za pod
 i trnci mi prolaze kroz pršljenove, kroz grkljan
 i hvata me nesvjestica, izum pjesnika i matematičara
 Nešto nije u redu s mojom glavom, Teofile
 Čutim da sam na morskoj pučini zapušenih ušiju
 i da po meni padaju ostrušci, od blanje,
 da sam kap, čestica kapi
 i da ću iz ove kuće koju sam držao iznimnim darom
 izići manji od najmanjeg zabortka u božjem pletivu
 Dragi Teofile,

Misliš da sam uzviknuo ili barem zasuzio
 NE!

Ozario sam se kao onda kad smo prolazili, Natanael i ja,
 moj brat Jakov i Petar, sin Jonin, subotom kroz usjeve
 i uto je zapuhao lahor, granula zora
 (o, kako se teško osloboditi kićenosti)
 i u sobu je ušao Rufo, liječnik i filozof, i podigao me u zrak, Rufo,
 posljednji otpadnik od aleksandrijske škole, bio je toliko strpljiv
 i dobar sa mnom da to ne mogu opisati, položio me na krevet i omotao
 krpama i kožama, kozjim i drugim, a zatim je skuhao mješavinu
 od crvenih latica korijandra, od krtola tvrdih kao šljunak,
 od matičnjaka i kininove kore koju Teofrast hvali
 Nadušak sam je popio, svu tu mješavinu i bilo mi je bolje, doista
 I Rufo je zapazio da mi je bolje i upitao me: Tamo na podu, što ste
htjeli tamo na podu, postati bajam?
O, Rufo, Rufo, uzvratio sam: Bajam ne može s Isusom razgovarati!
i na to je iz mene provalila bujica
 Da, Teofile
 Krajičkom oka primijetio sam da Rufo zapisuje i nije mi bilo krivo,
 naprotiv, trudio sam se iz svih snaga, čak sam i pripomenuo:
 Unesi pažnju u to što pišeš, Rufo, napregni pažnju
 Možda će od nas učiti budući naraštaji
 Dragi Teofile,
 Dok budeš čitao njegove bilješke vidjet ćeš da smo i ja i on
 pošteno obavili svoj zadatak, a taj zadatak, neka se i to zna,
 bi obavljen u osvit Priprave, treće po redu, a dan bijaše
 dvadeset i četvrti, mjesec četvrti, a godina bijaše
 stotinu i peta od rođenja Gospodina našega
koji je naš Sijač
i naš Žetalac

*Bilješke Rufoa, sina Timejeva, od riječi do riječi
kako je govorio Ivan Zebedejev, Gospodinov apostol*

*Odmicalo je poslijepodne
a mi smo se nalazili na domaku Betfaga ili kuće smokava
dakle, tog poslijepodneva na domaku Betfaga Isus pošalje Filipa
i Judu ne Iskariotskog po magare i oni odoše i nađoše magare
zavezano uz brijest na okuci i odvezaše ga
a neki nazočni ih pritom upitaše: Zašto drijete magare?
a oni odgovoriše: Gospodinu treba!
i pustiše ih
i njih dvojica dovedoše magare i staviše na nj haljine
i Isus sjede na haljine
a oni što su išli ispred nas razastriješe zelenih grana
i tako, po tim granama, siđosmo niz put koji se zvao jerihonski
i kroz Ovčji prolaz uđosmo u Jeruzalem
i na to se uskomeša Jeruzalem i mnogi se raspitivahu: Tko je ovaj?
a Jakov, moj brat i Jakov Alfejev odgovarahu: To je Isus, prorok
iz Nazareta galilejskoga!
a gore na obroncima, pri samom tjemenu, iskrila se palača nazivana
hramom i, malo po malo, u onoj stisci dođosmo do hrama i prođosmo
kroz Sjeverna vrata i kroz trijem za pogane, zaobiđosmo ogradu
i kroz Divna vrata uđosmo u trijem za žene i prođosmo trijemom
za žene, uspesmo se uz stepenice i kroz Nikanorova vrata uđosmo
u trijem za svećenike i prođosmo trijemom za svećenike i trijemom
za muškarce i uz žrtvenik od netesana kamena uđosmo u Svetište
i prođosmo Svetištem i stadosmo pred zastorom širokim osam, visokim*

osamnaest hvati i Isus dotakne taj zastor, prispodobu svojega tijela
i vratismo se natrag, obrnutim smjerom, u vanjsko dvorište
i naslonismo se na stupove u Salomonovu trijemu

Bila je Pasha, Pasha 28.

i svi su već trebali biti kod kuća, blagovati beskvasni kruh, janjeće
meso umočeno u slatku kašu od oraha i vina, svi su već trebali ležati
na niskim počivaljkama i pjevati Hatel psalme, trebali su ali nisu
sudeći po onima koji su se tiskali ispod i sa strane hrama, tiskao se
narod na koji je pala sva pravedna krv, od krvi Abela do krvi
Zaharije, sina Barahijina, a mlak je vjetar puhao s istoka
prema zapadu unoseći proljeće u Jeruzalem

Dragi moj,

Bilo je to upravo o prazniku Pashe i sav krpež grada

skupio se oko hrama, uz kule i stražarnice,

svi su se skupili:

psovači i obmanjivači,

proizvođači ljubavnih napitaka,

prodavači golubova, grlica, jarebica,

izvikivači,

uhode, hulje, izjelice, ispičuture, svađalice,

rugatelji i rušitelji,

mrzovoljnici i muškoložnici naboranih rukava,

pismoznanci i odrpanci, licemjeri i zakonoznanci

koji sve čine da ih drugi vide, svi su se skupili:

kockari i mudrijaši, lihvari i komedijaši

i zavodnici žena,

i trgovci konjima, volovima,

i oni što pod pazuhom skrivaju kese s novcem

i oni odjeveni u baršun, prepredenjaci što kite spomenike

pravednika, grobnice proroka, drznici i zlobnici, i krvnici

koji postavljaju zamke, odsijecaju glave, koji sunovraćuju

i razapinju, svi su se skupili i Isus vidjevši to klupko

stupi u stranu i reče:

Ona Samarjanka zahvatila je vode i dala mi piti!

a vi?

Vi ne date ni onima koji umiru od žeđi!

O, vi!

Načinit ću bič od užeta i otjerat vas od kuće Oca mojega

od koje napraviste jazbinu trgovačku!

I vas koji prodajete!

I vas koji kupujete!

Svima govorim!

i spusti ruke na zdjele puncate zlata i prospe ih

i ispretura sudove s voskom, uljem, medom, saharskom vunom

i ispretura mjenjačke stolove

i biseri, rubini, koralji i kalcedoni popadahu po podu

i tada ih ostavi

i uputi se iz grada prema Betaniji da ondje prenoći

XII

Dragi Teofile,

Jutros oko četvrte ure ostavila me vrućica

i više nemam vrućice, prošla je

i Rufo kaže da je dvadeset i peti u mjesecu rujnu

a dvadeset i peti u mjesecu rujnu to je, zapravo, šesti

prije oktobarskih kalenda, a šesti dan prije oktobarskih kalenda

to je, u stvari, deseti u mjesecu Tišriju, a desetog dana u mjesecu

Tišriju ne smije se liječiti, putovati, pisati, niti obavljati bilo kakve poslove jerbo je to Dan pomirbe

Dragi Teofile,

Osvanuo je, dakle, Dan pomirbe, pučka svečanost koju i ja podržavam

iako sam siguran da naš Otac vazda radi i da je subota radi čovjeka

a ne čovjek radi subote

Doista, Teofile, i ja se žrtvujem, doduše mnogo bezbolnije od onog

jarca — jarca za Azazela, označenog i strmoglavljenog niz pećine

jeruzalemske, i ja se žrtvujem u prvom redu zato što su sve

žrtve prilozi pomirbi, ne onoj od petnaest ili šesnaest

mjeseci nego od deset ili dvadeset stoljeća

Dragi Teofile,

Da su Gospodinove namjere bile drukčije

tada ne bi onkraj potoka Cedrona zaustavio ruku Šimunu-Petru

naredivši mu: Vрати mač u tok, Šimune-Petre, da su njegove namjere

odistinski bile drukčije tada nas On, Gospodin, ne bi upozoravao:

Mir vam svoj ostavljam, da se izmirite sa susjedima, mir svoj vama

dajem da vam se srca ne smućuju, siročići, ako sol obljutavi čime

će se soliti, i to je govorio, vi ste sol zemlje, siročići moji,

ovce moje među vukovima

Izopćavat će vas i glede opačine i glede izlike oni koji nemaju

izlike za grijeh svoj, izopćavat će vas, i grditi, i prezirati,

i mrziti uz škrgut zuba, tako je rekao, ne da bi nas smutio

nego da bismo shvatili da na drači ne raste šafran,

na trnju grožđe, Teofile

Kao što je sin Amramov uzdigao zmiju iznad pustinje,

tako je nas koji nosimo križ svoj

uzdigao Sin Čovječji, da ne budemo u zavadi

dok nosimo križ svoj

Dragi Teofile,
 Centurije prolaze a ja sjedim i knjižim
 tintom od čađi u tanki svitak
 i požar Rima
 i razorenje Kumrana
 i krstionice i kadionice
 i pladnjeve i vignjeve
 i mreže
 i tvrde, kvrgave ruke što istežu mreže,
 ruke ribara,
 ruke tesara, četvrtaste ruke pekara,
 kovača i krojača, zidara i žbukara
 Dragi Teofile,
 Centurije prolaze
 a ja sjedim i knjižim, i žezla i motike
 i prijestolja i vijače
 i preše, brončane lonce, rešeta i mješine,
 sjedim i knjižim u tanki svitak
 i jad i raskoš, i red
 i neposluh koji nas osvježuje i okrepljuje,
 nas koji trpimo duže od ikog, koji se molimo
 usrdnije od Ane, kćeri Penuelove iz roda Ašerova
 Najdraži prijatelju,
U mojemu svitku je sva nadutost i sva podmitljivost,
sva mahnitost i sva obazrivost i popustljivost
 i svi raskomadani, i svi raščerečeni, svi prepiljeni
 i svi oslijepljeni poganskim nožem, prijatelju
 Između Pergama i Rodosa, Smirne i Kolosa
 puše se lomače
 i dim i sumpor kruže Azijom
 i svi pljačkaši, i svi frulaši,
 svi kresači, i svi otimači su tu, u Aziji,
 njihov izmet i njihova stratišta
 Dragi Teofile,
 Centurije prolaze, i kohorte, i manipule
 a ja sjedim i knjižim tintom od čađi križeve od crnike,
 i križeve od crnike i onih 30 tisuća ulovljenih i raspetih
 na križeve od crnike i čudim se, naravno, što nisam uzdrman,
 što nisam već lud, lud od Povijesti koja se raspada kao što se
 raspada svako zemaljsko truplo, svaka os, Teofile, pucaju međe
 torova i ovčinjaka, pucaju pojasevi i štitovi, i uzde za konje,
 pucaju pile i peći za rastapanja, i kladiva, i mjehovi, pucaju
 šestari i utezi, i gase se svjetiljke, žutilo i modriilo uljnih

svjetiljaka, i gubi se grimiz od bašamskih crviju, i prazne se
 samice i tamnice, Teofile, blijede stihovi urezani na pločama
 iz Bet-Šemeša, na bodežima iz Tabora, i blijede imena:

Suzana — ljiljan

Rahela — ovca

Tamara — palma

Debora — pčela

I suši se kruh, i kad smo siti i kad smo gladni
 I suši se luk i poriluk, i tijesto od kajsija i dinja
 I stvrdnjavaju se male, ovsene pogače,
 kukuruzni klipovi prženi na vatri, na otvorenu ognjištu
 I stvrdnjavaju se smokve, trešnje i višnje,
 kruške i mandarine, dud i limun
 I gnjije slama i piljevina
 I gnjiju opeke od slame i piljevine
 I gnjiju kuće od opeka ispečenih na suncu
 I pršte slova, kvadratna i trokutasta
 I rastvaraju se kopče, i torbice od kovine,
 i kabanice knezova
 I nestaju, zaista nestaju u beskonačnoj povorci
 rupci za znoj, sindoni i cilikumi, i žalobne haljine
 od ciličkih koza

Sve nestaje

I naušnice, i prstenovi za oko vrata, za prste

I nanogvice, i lančići, ogrlice i amuleti

I koprene posute zlatnim prahom

Topi se i nestaje u Gihonskoj dolini

svo to smeće, Teofile

Iščezavaju lađe od čempresovine,

tulipani i tamarisi,

pinije i sikomore,

pračke, zamke i stupice

Sve iščezava u jošafatskom paklu

i frule, i svirale, i dipole, i trube, i lire,

i kitare, i harfe od deset i dvanaest struna,

i psalteriji, i činele, i bubnjevi, i čegrtaljke,

i male činele

Sve se vraća u pokrajinu Gošen odakle su naši preci utekli
 noseći kosti Josipove da ih sahrane u Šekemu, na zemljištu Hamorovu,

sve se vraća u pokrajinu Gošen, sva ova zemlja kojoj su Eleazar, sin
 Aronov i Jošua, sin Nunov odredili granice, sva ova zemlja od nameta

i desetina, poreza i vozarina, i svi njezini žitelji,

i oni po rođenju, i oni po priznanju

Sve se vraća u pustinju Gošen

I mjere za udaljenost

(svi dani hoda, stadiji i koraci, pedlji i palčevi)

i mjere za težinu i za zapreminu
i Log, i Kab, i Gomer, i Seah, i Efa, i Homer,
i Hin, i Šališ
i novac će se vratiti i postati bezvrijedan
i stater s Minervinim likom, sa sovom
i rimski denar
i As, i Quinarius, i Dipondius
i šekel, srebrni šekel s rascvjetanom granom
i mjedeni šekel s palmama i košarama
i svi drugi zlatni i srebrni i mjedeni novci
i Talenat, i Mina,
i Mohar kojim su se darivale zaručnice
Dragi Teofile,
Kose su mi dvaput bjelije od tvojih
pa makar nitko nema posebnih prava
(ni starac, ni mudrac)
kažem ti: Sve će iščeznuti!
Sve što smo sadili i zalijevali
a nije nam dato u baštinu
Brate moj

XIV

Odustajem
Ne zato što neki govore da me čeka kazna — izgon iz plemena,
još manje zato što nisam u stanju izići na čistac sa samim sobom,
ne, to nije razlog
Ja, Ivan, sin Salome, posinak Marije, majke Kristove, odustajem
jer su se moji dani primakli svojem kraju — hladnom prosincu,
a u prosincu ili na domak prosincu treba odustati,
od oružja koje hrđa i koje ne hrđa, i čekati,
najbolje uz neki obli kamen,
uz vino pomiješano sa smirnom
Dragi Teofile,
Prije tri tjedna jedan Grk je bio u mene
i taj Grk što je bio u mene mi reče da si živ
to jest da i dalje živiš u onom središtu pizme i zločina
koje se zove Tijatira, inhonesta civitas, i još mi reče, taj Grk,
da su svi kršćani u Tijatiri veoma gorljivi, ponajviše ti i tvoja
braća Polikarp i Filemon, i tvoje sestre, Teofile, na tebi je da
ovu knjigu pročitaš svima i da im kažeš da rob Gospodinov, anđeo
crkve efeške, poručuje, da ne budu od onih jakih koji se stide
slabosti slabih, ali ni od onih slabih, i to im prenesi
da smrt nije ništa drugo nego šav na haljini života

Dragi Teofile,
Sinoć sam sanjao Mariju
Zaspao sam i sanjao kako spavam i sanjam
da spavam i sanjam Mariju
Nikad ju prije nisam sanjao pa sam bio u dvojbi
je li to uopće san ili sam već uznesen
preko snježnih kapa planinskih vrhova
do male česme od srebra i gline
Pogledao sam ulijevo i vidio Pločnik
Pogledao sam udesno i vidio taj isti Pločnik
kako se prekriva pupovima
Pogledao sam unaprijed i vidio Mariju
između dviju košuta nabreklih vimena
Pogledao sam unatrag i vidio svoje tijelo
u Rahelinoj kući, na postelji
i ružičasti končić između tog tijela
na postelji
i onog usred polja žutilovke
Dragi Teofile,
Obzor se sjajio kao neka gigantska oštrica
a ja sam stajao proziran, plav
i nije me bilo stid
Pomislio sam: Kojom vlašću to činiš?
i: Kako se usuđuješ?
i svrnuo pogled na prvo tijelo
ne teže od češljugareva repa
i uto čuh glas Marije,
utješiteljice i zaštitnice:
Sine Šimunov, Ivane, sine Šimunov
i okrenuh se
i ugledah Šimuna, ne Šimuna-Zebedeja
nego Šimuna-Petra
i uza nj Jakova, starijeg mi brata
a uza nj Andriju,
koji je nešto govorio Judi Alfejevom
Dragi Teofile

Ivan Martinac

Ivan Martinac rodio se 28. ožujka 1938. godine u Splitu. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u rodnom mjestu, a Arhitektonski fakultet u Beogradu, 1961. Od 1959. režira (i montira) filmove i piše pjesme. Do sada je realizirao 70 kratkometražnih filmova i tiskao 7 knjiga. Član je Društva filmskih radnika i Društva književnika SR Hrvatske. Dobitnik je nagrade grada Splita, za filmsku djelatnost, 1982. Radi kao designer u RO za građevinarstvo »Ivan Lučić Lavčević« u Splitu.

Knjige o filmu:

FILMSKA TEKA, Filmska biblioteka »Elipse«, Split, 1977.

STRADANJE IVANE ORLEANSKE, Filmska biblioteka »Elipse«, Split, 1980.

Zbirke poezije:

ELIPSE, Matica srpska, Novi Sad, 1962.

ALVEOLE, »Vidik«, Split, 1968.

PATMOS, Matica hrvatska, Split, 1970.

AURA, Nakladni zavod »Marko Marulić«, Split, 1975.

POHVALE, Izdavački centar, Split, 1981.

Kazalo

O propovijedi na gori	11
O Mariji, smrti Marijinoj	
I mnogim kišama što su od tada pale	19
Pisma iz Efeza	
Prvo pismo	27
Drugo pismo	28
Treće pismo	29
Četvrto pismo	30
Peto pismo	31
Šesto pismo	33
Sedmo pismo	35
Osmo pismo	38
Deveto pismo	39
Deseto pismo	42
Jedanaesto pismo	44
Bilješke Rufoa	47
Dvanaesto pismo	51
Trinaesto pismo	52
Četrnaesto pismo	55
Petnaesto pismo	56

Ivan Martinac: Pisma Teofilu, izdavač: Biblioteka Buvina, Split, Kraj
sv. Duje 5, za izdavača: Ivan Cvitanović, design: CPL, tisak: NITRO
Slobodna Dalmacija, Split, tiskano u travnju 1985. godine, naklada 1000